

مجله حقوق

دوفصلنامه

دوره ۴، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

بررسی راهکارهای حقوقی استخراج و معامله ارزهای دیجیتال و رمز پایه (مجازی):

خلأهای حقوقی و راهکارهای پیشنهادی: شیما نادری، مجید مطلبی

واکاوی مبانی فقهی فور و تراخی در اخذ به شفعه: مرتضی رحیمی

دستاوردها و چالش‌های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی: ابوالفتح خالقی، زهرا میرزائی

آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران: افشین مجاهد

تبیین اصل اطلاع‌رسانی در پرتو آیین رضایت قبلی کنوانسیون روتردام ۲۰۰۳

:محمد مبینی فر، مرضیه فتحی برناجی

جایگاه کمیسیون‌های حل اختلاف در دعاوی فی‌مابین سپاه پاسداران انقلاب و شهرداری تهران

:محمدرضا یزدی، مجتبی سالک رازی

آثار و شرایط اعاده دادرسی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، محمدرضا بوربور

آثار فسخ نکاح در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان: میثم سبحانی

تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای

پیمان نامه جهانی حقوق کودک: مریم شعبان

رابطه توهین و آزادی بیان در پرتو قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات: امیرحسین قضائی علمداری

اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت: رستم علی اکبری، یاسر شاکری

تکثرگرایی دینی در قانون مجازات اسلامی: محسن حمیدی پور

آثار و شرایط دادرسی غیابی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، مصطفی افضل‌گروه

مسئولیت کیفری دولت‌ها در قبال جرایم محیط زیستی در پرتو همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی: سجاد طیبی

تحلیل عملکرد دیوان بین‌المللی دادگستری در پرونده نقض عهدنامه مودت ۱۹۵۵ میان جمهوری اسلامی ایران

و ایالات متحده آمریکا: محمد ستایش پور، عیسی پودات

چالش‌های فلسفی، مفهومی تروریسم در مواجهه با حقوق بشر: نوروز کارگری

تحلیل اقتصادی آثار جانبی ناشی از استفاده اموال با مطالعه حقوق ایران: یداله دادگر، اکرم احسانی

کارکردها و چالش‌های میانجیگری در ایران (با نگاهی به برخی از کشورهای اروپایی و اسناد بین‌المللی)

:سید عباس موسوی

حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران و اسلام: علی اکبری، مهدی فلاحیان

حقوق زندانیان از منظر فقه امامیه و حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی: غلامرضا ایزدپناه، وجیهه ایزدپناه

تحلیل ترور دانشمندان هسته‌ای ایران از منظر حقوق داخلی و بین‌الملل: محمدخلیل صالحی، محمد سلمانی فرهمند

آثار قرارداد بیعه عمر از منظر فقه امامیه و حقوق ایران: سید سجاد خالونی تفتی

حمایت از قضات ادارات در عصر سیاسی سازی: ارزیابی استقلال قضائی و ثبات رأی در دادرسی اداری: رضا طجرجلو،

محمدجواد شفق، فاطمه مافی

حقوق بزه‌دیدگان و بزهکاران در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه: نقدها و چالش‌ها: صادق فتیلی، ابراهیم مقدم

بررسی و تحلیل تعهد به رعایت احتیاط در حقوق کامن‌لا: رضا حسین گندمکار، فرزاد کریمی کلمتی

مطالعه تطبیقی ارزیابی هزینه جرم در حقوق کیفری و فقه شیعه: اسماعیل کشکولیان، مهدی نقوی

در آمدی بر نظریه شخصیت حقوقی در فقه امامیه: سید علیرضا امین

بررسی ارکان مسئولیت مدنی شهرداری‌ها در رویه قضائی: سید وحید میرنظامی، فائزه بهادر

جبران خسارت محکومان بی‌گناه در حقوق ایران و آمریکا: احمدرضا کنارکوهی، سلامه ابوالحسنی

اهمیت ایجاب در قانون مدنی ایران و اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی: مرتضی جوان سرند

Principles and Rules Governing Professional Ethics in the Legal Profession

اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت

Rostam Ali Akbari

PhD Student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Islamic Azad University, Kermanshah Branch, Kermanshah, Iran (Corresponding Author)

رستم علی اکبری

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

rostamaliakbari.phd@gmail.com
<http://orcid.org/0000-00002-2916-5613>

Yasser SHakeri

PhD Candidate in Criminal law and Criminology and University Instructor

یاسر شاکری

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی و مدرس دانشگاه

ssssf200@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7732-8125>

Abstract

The existence of professional ethics in a society and in different professions will lead to the development of that society at different levels. In the legal profession, the observance of the principles of professional ethics by lawyers, in addition to being a blessing in the legal profession, also maintains the trust and sense of security and confidence of the people towards the legal community. The role of lawyers as specialized defense attorneys in the administration of justice requires that they behave with dignity and skill. Observance of the principles of professional ethics such as confidentiality, observance of the client's interests, performing the case of advocacy, observance of the duties of advocacy, honesty and integrity, loyalty, observance of politeness and fairness and courage in the profession of advocacy seems necessary for any lawyer in relation to his client. In the Iranian legal system, the measures taken to formulate the principles of professional ethics of advocacy and the implementation of guarantees for non-compliance with these principles, which include disciplinary, civil and criminal liability, are commendable, but there is still a vacancy in the regulations. This field is felt more than ever.

Keywords: Professional Ethics, Advocacy, principles, Lawyer, Judiciary.

چکیده

وجود اخلاق حرفه‌ای در یک جامعه و در مشاغل مختلف موجب پیشرفت آن جامعه در سطوح مختلف خواهد شد. در حرفه وکالت نیز رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای توسط وکلا علاوه بر این که موجب برکت در شغل وکالت است موجب حفظ اعتماد و حس امنیت و اطمینان مردم نسبت به جامعه وکالت می‌باشد. نقش وکلا به عنوان وکلای مدافع متخصص در اجرای عدالت ایجاب می‌نماید که آنان شرافتمندانه و ماهرانه رفتار نمایند. رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای همچون رازداری، رعایت مصلحت موکل، انجام مورد وکالت، رعایت شئون وکالت، صداقت و درستکاری، وفاداری، رعایت ادب، انصاف و شجاعت در حرفه وکالت بر هر وکیلی در رابطه با موکلش لازم و ضروری به نظر می‌رسد. در نظام حقوقی ایران نیز اقدامات صورت گرفته در زمینه تدوین اصول اخلاق حرفه‌ای وکالت و اعمال ضمانات اجرایی عدم رعایت این اصول که شامل مسئولیت انتظامی، مدنی و کیفری می‌شود قابل تقدیر است، ولی کماکان جای خالی وجود یک آئین‌نامه تدوین شده مشخص در این زمینه بیش از پیش احساس می‌شود.

واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، وکالت، اصول، وکیل، دادگستری.

Received: 2021/10/01 - Review: 2021/12/17 - Accepted: 2022/01/02

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۰۱ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۰۲

ارجاع:

علی اکبری، رستم؛ شاکری، یاسر؛ (۱۴۰۰)، اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه ای در شغل وکالت، تمدن حقوقی، شماره ۹.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

وکلای دادگستری به مقتضای شغل خطیر و پرمخاطره خود همواره با فشارها و اضطراب ها و دشواری های خردکننده روبرو هستند، آنان حسب رسالت و وظیفه خود با ستمگران و اربابان نفوذ پیکار می کنند و در این نبرد وحشتناک همه نیروهای مادی و اخلاقی خود را در طبق اخلاص می گذارند و خطر را با جان و دل استقبال می کنند. همان طور که می دانیم و بدون تردید دوام هر حرفه در گرو تعامل مناسب و صحیح صاحب حرفه با مراجعین است. در حرفه وکالت نیز یک وکیل باید با مردم تعاملی که بر پایه رعایت مسائل اخلاقی و برگرفته از اصول اخلاق حرفه ای باشد، را داشته باشد، لذا شناخت و آگاهی از این اصول اخلاق حرفه ای برای او و برای مردم که تحت عنوان موکل به وکیل مراجعه می کنند بسیار حائز اهمیت است.

اخلاق حرفه ای مانند مشعل راهنمایی است که با ارائه تجربیات طولانی وکلای جوامع، به وکلای یاری می رساند و شایسته است، این مشعل تابناک را به دست وکلای جوان بسپاریم تا آن ها ادامه دهنده این راه باشند. رعایت شئون حرفه ای وکالت در جامعه و اعتلای جایگاه وکیل مستلزم رعایت ضوابط اخلاقی منسجم و جامع می باشد. کما این که عدم رعایت این ضوابط به مرور زمان جایگاه وکالت و وکیل دادگستری را در معرض خطر قرار می دهد. لازم به ذکر است که اگر اصول اخلاق حرفه ای در حرفه وکالت رعایت نشود، بی اعتمادی جامعه به خدمات حرفه ای و بی علافگی مردم برای مراجعه به وکیل در مشکلات خود از تبعات آن خواهد بود.

اخلاق حرفه ای مقوله ای است که در دنیای امروز در هر حرفه ای مطرح و از مسائل بسیار بااهمیت است، حرفه وکالت نیز از این جهت با این مسئله سروکار دارد، یک وکیل همیشه باید در زندگی شغلی

و حتی شخصی خود جانب احتیاط را در اخلاق رعایت نماید؛ زیرا مردم به جهت وکیل بودن، برای رفتار وی اهمیت خاصی قائل می‌باشند، پس مسئولیت وکیل از این جهت بسیار سنگین است. رعایت ارزش‌های اخلاقی که در اخلاق حرفه‌ای مطرح می‌شود برای هر وکیلی ضروری است، از این جهت است که کانون‌های وکلای دادگستری این روزها مشغول تهیه منشور اخلاق حرفه‌ای و کلا هستند.

به طور کلی ممکن است رفتار غیرمسئولانه یک وکیل در حرفه خود موجب سلب اعتماد عمومی گردد، لذا وکیل در جامعه باید از هرگونه رفتار دور از شأن، بپرهیزد تا اعتبار این حرفه در جامعه حفظ و موجب اعتماد و احترام موکلین شود. لذا بحث پیرامون اخلاق حرفه‌ای و کالت بسیار می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد. اگرچه متأسفانه در مقررات داخلی اشاره‌ای به این وظایف وجدانی نشده و تنها یک سری از اصول حرفه‌ای به صورت محدود به همراه ضمانت اجرای عدم رعایت آن‌ها در قانون ذکر شده است، اما این به معنای نفی و نادیده گرفتن اخلاق در عرصه و کالت نمی‌باشد.

پژوهش حاضر دو پرسش را دنبال می‌نماید. منظور از اصول و قواعد اخلاق حرفه‌ای و کالت چیست؟ در نظام حقوقی ایران اخلاق حرفه‌ای و کالت دارای چه اصول و قواعدی است؟ موضوع اصلی این پژوهش بررسی و تحقیق پیرامون اصول کلی اخلاق حرفه‌ای در حرفه و کالت و بررسی ضمانت‌اجراهای در نظر گرفته شده از سوی قانون برای عدم رعایت این اصول اخلاقی می‌باشد. مشکلی که حرفه و کالت امروزه با آن دست به‌گریبان است، عدم رعایت بسیاری از این اصول اخلاقی از سوی وکلا می‌باشد که علاوه بر این که حقوق موکلین و تمامی کسانی که به نحوی با این حرفه سروکار دارند را ضایع می‌نماید ضربه جبران‌ناپذیری بر پیکره این حرفه مقدس وارد خواهد نمود. به همین جهت در این پژوهش بررسی اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای و کالت می‌تواند به شناخت بهتر این اصول برای وکلا و اجرای صحیح آن در عمل کمک نماید. روش تحقیق حاضر از نظر اهداف کاربردی و از نظر ماهیت مطالعه توصیفی-تحلیلی با استفاده از روش کتابخانه‌ای و اسنادی می‌باشد.

۱- مفهوم اخلاق حرفه‌ای

اخلاق بر وزن افعال به معنای «خوی‌ها و جمع خلق» (عمید، ۱۳۹۰، ۱۱۹) می‌باشد، کلمه خلق واژه‌ای عربی است که در فرهنگ لغت به معنای «خوی، طب، سنجیه و عادت» می‌باشد (عمید، ۱۳۹۰، ۱۰۳۵). همچنین در تعریفی دیگر از اخلاق می‌خوانیم که اخلاق «هیأت راسخه‌ای است در نفس که مصدر افعال جمیله است عقلاً و شرعاً به سهولت چنانچه خلق نیکو گویند.» (معین، ۱۳۹۰، ۱۴۳۶). این معنا از خلق به معنای صورت درونی و باطنی آدمی به کار می‌رود که با بصیرت درک می‌شود در

مقابل واژه خلق که به صورت ظاهری و با جسم آدمی ارتباط دارد و با چشم قابل رؤیت است می باشد. علامه طباطبائی (ره) در تعریف اخلاق می فرماید: «ملکه و هیئت راسخه در نفس را خلق می نامند. کیفیات نفسانی تنها در صورتی خلق نامیده می شود که به صورت عقل عملی که مبدأ افعال ارادی است در آید.» (طباطبائی، ۱۳۸۹، ۱۵۸).

تعریف دیگری که از علم اخلاق شده است، این گونه است: «اخلاق علمی است که صفات نفسانی خوب و بد و اعمال اختیاری متناسب با آن‌ها را معرفی می کند و شیوه تحصیل صفات انسانی خوب و انجام اعمال پسندیده و دوری از صفات نفسانی بد و اعمال ناپسند را نشان می دهد (دیلمی و آذربایجانی، ۱۳۹۶، ۲۳). در کل می توان این گونه بیان کرد که اخلاق شامل سلسله قواعدی است که در طول ادوار زندگی یک جامعه، برحسب فطرت انسانی در اندیشه‌ها به وجود آمده و رعایت صورت حسنه آن علاوه بر قابل احترام بودن، در نزد اکثریت افراد اجتماع لازم شمرده می شود، هرچند که در عمل فاقد ضمانت اجرا می باشد. اساساً حرفه و کالت نیز به دلیل داشتن ارتباط تنگاتنگ با کنش‌ها و معضلات مختلف حقوقی و اجتماعی از امر اخلاق نه تنها به دور نبوده، بلکه شئونات مختلف حرفه‌ای آن با این مقوله عجین می باشد (غضنفری، ۱۳۹۰، ۵۲).

در ارتباط با مفهوم اخلاق حرفه‌ای تعاریف مختلفی از آن ارائه شده که به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌گردد: اخلاق حرفه‌ای یکی از شعبه‌های جدید اخلاق است که می‌کوشد به مسائل اخلاقی حرفه‌های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص متصور است. اخلاق حرفه‌ای به مسائل و پرسش‌های اخلاقی و اصول و ارزش‌های اخلاقی یک نظام حرفه‌ای می‌پردازد و ناظر بر اخلاق در محیط حرفه‌ای است. مقصود از اخلاق حرفه‌ای مجموعه قواعدی است که باید افراد داوطلبانه و بر اساس ندای وجدان و فطرت خویش در انجام کار حرفه‌ای رعایت کنند، بدون آن‌که الزام خارجی داشته باشند یا در صورت تخلف، به مجازات‌های قانونی دچار شوند. اخلاق حرفه‌ای، به منزله شاخه‌ای از دانش اخلاق است که به بررسی تکالیف اخلاقی در یک حرفه و مسائل اخلاقی آن می‌پردازد و در تعریف حرفه، آن را فعالیت معینی می‌داند که موجب هدایت فرد به موقعیت تعیین شده همراه با اخلاق خاص است. اخلاق حرفه‌ای عبارت است از مجموعه‌ای از باید‌ها و نبایدها که کارکنان یک سازمان جامعه در جهت تحقق کامل شرایط کمی و کیفی کاری که تعهد کرده‌اند باید رعایت کنند (خلیلی عراقی، ۱۳۸۲، ۸۳).

با توجه به تعاریف ارائه شده از اخلاق حرفه‌ای در مجموع می‌توان آن را به این صورت تعریف نمود: «قواعد و قوانینی که افراد در حین انجام فعالیت‌های شغلی خود ملزم به رعایت آن می‌باشند، را اصطلاحاً اخلاق حرفه‌ای می‌نامند.»

۲- کارکردهای اخلاق حرفه‌ای در جامعه

همان طور که می‌دانیم ارتباطات رفتاری در سطح جامعه به شکل شبکه‌ای می‌باشد و اخلاق حرفه‌ای در این میان بر رفتار فردی، خانوادگی، اجتماعی و غیره تأثیرگذار است و در صورت اجرای کدهای اخلاقی در حرفه‌های مختلف شاهد پیامدهای مثبت و کارساز فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و غیره خواهیم بود که موجب رشد و تکامل یک جامعه در جنبه‌های فوق می‌گردد. امروزه در هر جامعه اصول اخلاقی به صورت بخشی از سیاست‌های رسمی و غیررسمی مشاغل مختلف و سازمان‌ها می‌باشد، زیرا اخلاق با رفتارهای ناشی از قانون متفاوت است، رفتار قانونی ریشه در مجموعه اصولی دارد که نوع عمل فرد را مشخص می‌کند و عموماً در جامعه لازم الاجراست، اما اصول اخلاقی بیشتر مربوط به رفتارهایی است که تحت پوشش مقررات قانونی قرار نمی‌گیرد و در سطح وسیع‌تری رعایت می‌شوند، در واقع و به طور کلی اخلاق تعیین‌کننده رابطه ما با اعضای جامعه‌ای است که در آن فعالیت داریم.

حرفه‌های مختلف برحسب وظیفه‌ای که در خدمت به جامعه دارند دارای معیارهای اخلاقی متفاوتی می‌باشند، معیارهای اخلاقی به اعضای یک سازمان یا یک حرفه کمک می‌کند که نقش‌های خود را به درستی انجام دهند. همچنین اخلاق حرفه‌ای از طریق سالم‌سازی و بهینه‌کردن عملکرد امروز و فردای سازمان و حرفه‌های مختلف در جامعه، بازار فردای آن را تضمین می‌نماید. در واقع رسالت اخلاق حرفه‌ای در جامعه و برای حرفه‌های مختلف این است که به منزله دانش حل مسائل اخلاقی سازمان و مشاغل مختلف و تبیین تعهدات و مسئولیت‌های اخلاقی آن‌ها عمل می‌کند. اخلاق حرفه‌ای تأثیر بسیار زیادی بر روی فعالیت‌ها و نتایج سازمان‌ها و مشاغل مختلف دارد، بهره‌وری را افزایش می‌دهد، ارتباطات را بهبود می‌بخشد و درجه ریسک را کاهش می‌دهد. امروزه تمامی مشاغل، نظام‌نامه‌های رفتاری را تنظیم کرده‌اند که شامل بهترین ارزش‌ها، رفتارها و در نتیجه بهترین نتایج در حرفه‌شان می‌باشد (Airaksinen, 2003, 76).

امروزه، بسیاری از کشورهای متمدن دنیا به این بلوغ فکری دست یافته‌اند که کم‌توجهی به مسائل اخلاقی در زمینه فعالیت‌های شغلی که یکی از مقدس‌ترین مصادیق آن فعالیت‌های مربوط به شغل و کالت است، کم‌کم باعث انضباط‌گریزی محیط شغلی می‌گردد و نتیجه‌ای جز شکست در ایفای وظایف شغلی نخواهد داشت. البته باید به این نکته توجه داشت که دستیابی و تحقق کامل اصول و ارزش‌های اخلاقی مقدور نیست، تنها می‌توان در جهت آن‌ها تلاش نمود و به آن‌ها نزدیک شد. در مجموع می‌توان گفت، احساس ضرورت وجود اخلاق حرفه‌ای در یک جامعه موجب پیشرفت آن

جامعه در سطوح مختلف خواهد شد، اگر در جامعه ای تعارضات، نابسامانی و نابهنجاری در حرفه های مختلف وجود دارد باید به اصلاح و بازسازی آئین نامه های اخلاقی در آن جامعه پردازیم، چرا که ترمیم نواقص موجود در تکالیف اخلاقی حرفه ها و مشاغل موجب بهبود زندگی و سلامت روانی افراد در زمینه های مختلف می گردد. همچنین در بحث اخلاق حرفه ای آن چه که در مسیر کار بایستی به کار آید در فضای آکادمیک آموزش داده نمی شود و این مسئله سبب ساز ایجاد اختلال در امر مهارت های کاری و حرفه ای حقوقی نظیر شغل و کالت می باشد (طیبی و کریمی، ۱۳۹۸، ۲۸).

۳- قواعد مدون اخلاق حرفه ای و کالت در ایران

در حرفه و کالت یک سری از تعهدات برای وکیل وجود دارد که در قانون ذکر شده و برای عدم انجام آن تعهدات، ضمانت اجرای خاصی در نظر گرفته شده است. دسته دیگری از تعهدات برای وکیل در نظر گرفته شده که، در قانون برای آن ضمانت اجرا در نظر گرفته نشده ولی یک وکیل موظف است بنابر وجدان شغلی و تعهدات اخلاقی آن آداب اخلاق حرفه ای را رعایت کند. وظایف قانونی وکیل دادگستری نسبت به موکل که در قوانین احصاء گردیده عبارتند از: صداقت و درستکاری. رعایت حدود اختیارات در وکالت. حفظ اسرار موکل. پایداری و مراقبت های لازم در تعقیب دعوی. رعایت مصلحت موکل. وفاداری و امانت داری نسبت به موکل. تشویق به سازش (انصافداران، ۱۳۹۰، ۷۱).

عقد و کالت از عقود جایز می باشد و وکیل و موکل هرگاه بخواهند می توانند عقد را برهم بزنند ولی تا هنگامی که عقد پابرجاست هر دو طرف موظفند به مفاد عقد پایبند باشند و تعهدات ناشی از عقد را انجام دهند. در حقوق ایران مهم ترین تعهداتی که به واسطه ذات و کالت بر ذمه وکیل قرار می گیرد (تعهدات اصلی) عبارتند از: تعهد وکیل به انجام مورد و کالت؛ تعهد وکیل به رعایت مصلحت موکل؛ تعهد وکیل به حفظ اسرار موکل؛ تعهد وکیل به تقدیم حساب دوران و کالت و استرداد اموال و اسناد موکل.

۳-۱- رعایت شئون و کالت

شئون که مفرد آن شأن است، در لغت به معنی «قدر و مرتبه» است. معنا و مفهوم شأن عبارت است از «شایسته و سزاوار و درخور بودن»، یعنی شخص دارنده آن باید دارای رفتار و گفتاری باشد که از دید دیگران مناسب و شایسته آید. شئون و کالت را می توانیم چنین تعریف کنیم: «مجموعه امور و وظایف حرفه ای و تکالیف اخلاقی و اجتماعی است، که به لحاظ شغل و مقام و کالت رعایت آن ها برای وکلا الزامی است.» بنابراین اصول و مبادی دینی، اخلاقی، سنن علمی، آداب اجتماعی، نزاکت و تربیت مربوط به شغل و کالت، جنبه اخلاقی و اجتماعی آن و رعایت قیود و تکالیف و نظامات و کالتی، جنبه

حقوقی آن را تشکیل می‌دهد، چنان‌که عدم رعایت اصول اولیه موجب کسر شخصیت و احترام و ملامت و کیل و عدم رعایت قواعد دومی بر اثر و نتیجه مذکور موجب تعقیب و مجازات انتظامی است، که این عدم رعایت در اصطلاح تخلف حرفه‌ای نامیده می‌شود. بنابراین آنچه مسلم است مقام و منزلت و عنوان شغل وکالت یا شأن وکالت مستلزم یک سلسله اعمال مثبت و اجتناب از یک سلسله اعمال منفی است که رعایت مجموعه آن‌ها، موافق شئون وکالت و ارتکاب یا خودداری از آن‌ها، «فعل و ترک فعل» منافی با شئون وکالت است (کاتبی، ۱۳۵۷، ۲۶۴).

شئون وکالت ایجاب می‌نماید که وکلا با ظاهری آراسته و پوششی مناسب در انظار و به ویژه در محاکم و دفتر وکالت خود حاضر شوند. وکیل هرگز نباید نامناسب و غیررسمی در دفتر خود موکل را ملاقات نماید، زیرا این برخلاف شئون وکالت است و همچنین باید قرار ملاقات‌های خود و یا مشاوره حقوقی در دعوی را در دفتر انجام دهد و نباید در مکان‌های عمومی مانند رستوران‌ها موکل را برای ارائه مشاوره و خدمات حقوقی ملاقات نماید؛ زیرا این عمل علاوه بر این‌که با شئون وکالت منافات دارد، بلکه با وظیفه رازداری و حفظ اسرار موکل در تضاد قرار می‌گیرد، ممکن است اظهارات طرفین محرمانه باشد و در این مکان‌ها احتمال سمع و فاش شدن این اسرار افزایش می‌یابد (انصافداران، ۱۳۹۰، ۱۳۲).

رفتار منافی شأن وکالت، طیف گسترده‌ای از ارتکاب جنایت تا خطاهای اخلاقی محض که برای دیگران مباح است را شامل می‌گردد، حتی می‌توان ارتکاب جرائم مدنی عمدی مانند پیمان شکنی، استیلا بر مال دیگران به نحو عدوان و استنکاف از پرداخت دین مسجل و هر تخلف حقوقی را که مبتنی بر سوءنیت باشد، رفتار خلاف شأن وکالت دانست. قبح چنین اعمالی از ناحیه وکیل مبتنی بر این اصل است که جامعه بحق وکیل را فردی مطلع از قانون و موازین اخلاقی مقید به آن‌ها می‌داند. بنابراین فرض اشتباه یا ناآگاهی که از موجبات اغماض و نادیده گرفتن پاره‌ای خطاهای اخلاقی و یا قانونی است، در مورد وکیل منتفی است. دامنه قلمرو رفتار منافی شئون وکالت، حتی به زندگی خصوصی وکیل نیز قابل تسری است و قیود مربوط به شأن وکالت در هر شرایطی سایه وار او را تعقیب می‌نماید (قهرمانی، ۱۳۸۴، ۲۲۵).

۳-۲- صداقت و درستکاری

مهم‌تر و برجسته‌تر از تمام سجایای اخلاقی که «روح وکالت» شناخته شده، تقوی و درستکاری است (محمودی، ۱۳۹۰، ۱۰۳). صداقت لازمه هر شغلی است، اما در برخی مشاغل مانند وکالت حساسیت بیشتری دارد، لذا بیشتر بر روی آن تأکید شده است. عدالت که وکیل مسئول برقراری آن است جز با

درستکاری و صداقت محقق نمی‌گردد، چنان‌که اگر وکیل این امر را رعایت نکند باعث انحراف دادگاه و تضییع حقوق موکل خود می‌گردد. به عبارتی روابط وکیل و موکل باید مبتنی بر اعتماد و اطمینان باشد و این میسر نمی‌گردد مگر با صداقت و درستکاری وکیل و به دور بودن وکیل از هرگونه خدعه و نیرنگ در کلیه اعمال و رفتار نسبت به موکل و دادگاه، زیرا اعمال و کردار وکیل زمینه ساز ایجاد این اعتماد می‌باشد. وکیل صدیق و درستکار با اعمال خود اعتماد و اطمینان موکل خود را جلب می‌نماید و از این طریق می‌تواند در کشف حقیقت و انجام وظایف شغلی خود در راستای برقراری عدالت به دادگاه نیز به نحو مؤثرتری مساعدت نماید (انصافداران، ۱۳۹۰، ۹۱).

لزوم صداقت در مشاورات حقوقی نیز ایجاب می‌نماید که وکیل نسبت به موضوع مشاوره بی‌غرضانه اظهارنظر نماید و حقایق مربوط به آن را منصفانه بیان کند، تا طرف مشاوره در موضع‌گیری‌های خود دچار اشتباه نگردد. ضمناً، در مواردی که موضوع مشاوره دارای ابعاد اقتصادی و سیاسی نیز می‌باشد، وکیل باید این موضوع را به طرف مشاوره خود خاطرنشان سازد و چنانچه شخصاً از پیش بینی آثار و تبعات غیرحقوقی آن عاجز است، ضرورت مشاوره با افراد صاحب نظر در این زمینه را به وی تذکر نماید (قهرمانی، ۱۳۸۴، ۱۴۱). در واقع یک وکیل ملزم به رعایت صداقت در انجام کلیه فعالیت‌های وکالتی خود نسبت به موکل می‌باشد، در انجام مشاوره حقوقی همان‌طور که گفته شد، وکیل باید با صداقت کامل اظهارنظر نماید و عدم پیشرفت دعوی را در اموری که نسبت به آن قبول وکالت می‌نماید اعم از خصوصی و جزائی به موکل خاطرنشان نماید و موقعیت حقیقی موکل که منجر به تشویق و تحریک ناروای او به طرح دعوی یا اقدامات قضائی دیگر گردد از موارد نقض تعهد مربوط به رعایت صداقت حرفه‌ای است (انصافداران، ۱۳۹۰، ۷۲).

۳-۳- وفاداری

وفا در لغت به معنی نگهداری و به جا آوردن عهد و پیمان است. نکته مهم این است که وکیل از ابتدا تا انتها حتی پس از خاتمه عقد وکالت نیز ملزم به رعایت آن در برابر موکل است، همچنان‌که این مطلب در ماده «۳۷»^۱ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵ آمده است. وفاداری به عقود یک تکلیف شرعی است، که طبق آیه شریفه اول^۲ سوره مبارکه مائده شامل عقد وکالت و تمامی تعهدات وکیل نسبت به

۱- ماده ۳۷: وکلا نباید بعد از استغناء از وکالت یا معزول شدن از طرف موکل یا انقضاء وکالت به جهتی از جهات وکالت طرف مقابل یا اشخاص ثالث را در آن موضوع بر علیه موکل سابق خود یا قائم‌مقام قانونی او قبول نمایند و محاکم وکالت او را نباید در این موارد بپذیرند.

۲- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ. ای کسانی که ایمان آورده‌اید به قراردادهای خود وفا کنید.

موکل نیز می‌گردد. طبق ماده ۴۱ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵: «در صورتی که خیانت و کیل نسبت به موکل ثابت شود از قبیل آن‌که وکیل با طرف موکل ساخته و بالتیجه حق موکل را تزییع نماید به محرومیت ابدی از شغل وکالت محکوم خواهد شد و موکل می‌تواند خسارات وارده بر خود را از او مطالبه نماید». در دین مبین اسلام نیز توصیه و سفارش‌های مؤکدی به امانت داری شده است. مانند آیه شریفه ۵۸ سوره مبارکه نساء^۳.

۳-۴- پیگیری و مراقبت‌های لازم در تعقیب دعوی

وکیل موظف است پیگیری‌های لازم را جهت تعقیب و پیشبرد دعوی انجام دهد و به نحو شایسته وظایف خود را در این مورد به انجام رساند. وکیل باید نهایت تلاش خود را در دفاع از موکل خود بنماید و در مورد دعاوی که اطلاعات لازم و تخصصی در آن ندارد از قبول وکالت بپرهیزد؛ زیرا این عدم علم و آگاهی می‌تواند نقش مؤثری در سرنوشت دعوی داشته باشد و باعث تزییع حقوق موکل گردد، وکیل باید همیشه در جریان پرونده باشد و با مطالعه و توجه کامل به تنظیم لوائح دفاعیه پرداخته و در جلسات رسیدگی حضور به هم رساند و همچنین از اعمالی که باعث اطاله دادرسی می‌گردد خودداری نماید (انصافداران، ۱۳۹۰، ۸۳).

وکلا باید در طول مسیر رسیدگی به پرونده نظارت کامل داشته باشند و در مواقع صدور حکم بر علیه موکل اگر جهات تجدیدنظر و دلایل کافی و احتمال معقول برای موفقیت وجود داشت، دعوی را در مراحل تجدیدنظر و فرجام پیگیری نمایند و موظفند که در موعد مقرر قانونی نسبت به اعتراض به رأی وفق مقررات قانونی اقدام نمایند، همچنین وکلا موظفند کارهای محوله بر اساس قانون را به درستی انجام دهند. در جامعه ما هیچ فردی از افراد ایرانی و هیچ طبقه‌ای از طبقات اجتماعی نمی‌تواند دعوی آن داشته باشد که به طور موظف کار مجانی انجام داده و بدون در نظر گرفتن عواید مادی و معنوی آنی یا آتی گره از کار فرد یا جمعی باز نماید، اما وکلای دادگستری مطابق مقررات فعلی باید امور مدنی محوله از طرف کانون وکلا را که اشخاص بی بضاعت تقاضا می‌کنند مجاناً انجام دهند و چه بسا متحمل هزینه‌های ضروری هم باشند. همچنین مکلفند امور تسخیری کیفی را که از طرف دادگاه‌های جزائی به آن‌ها محول می‌شود مجاناً و بلاعوض انجام دهند (کاتبی، ۱۳۵۷، ۳۰۹).

۳- إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا. خدا به شما فرمان می‌دهد که سپرده‌ها را به صاحبان آن‌ها رد کنید و چون میان مردم داوری می‌کنید به عدالت داوری کنید در حقیقت نیکو چیزی است که خدا شما را به آن پند می‌دهد خدا شنوای بیناست.

۳-۵- تشویق به سازش

و کلا می توانند نقش بسیار مؤثری در ایجاد صلح و سازش میان طرفین دعوا داشته باشند. تلاش جهت ایجاد سازش در بعضی از دعاوی یکی از وظایف قانونی وکیل دادگستری است، که ماده «۳۱»^۴ قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری ایران مصوب ۱۳۵۶ یکی از صریح ترین بیان ها از نقش وکلای دادگستری به عنوان بازوی دستگاه قضائی است. دستور قانونگذار صریح و خالی از هرگونه شبهه و بی نیاز از تفسیر است. نقش و وظیفه وکیل دادگستری در طرح دعوی و اعلام شکایت خلاصه نمی شود، بلکه این کار آخرین راه حل و درمان است. پیش از هر چیز وکیل موظف است از شعله ور شدن خصومت جلوگیری کند و با سازش دادن طرفین و ترغیب موکل به انعطاف، سلامت و آسایش و اعتماد را به جامعه برگرداند.

در حرفه وکالت و کلا نباید به طمع اخذ حق الوکاله بیشتر و تأمین منافع مالی خود در صورتی که راه حل مناسبی برای حل و فصل دعوی از طریق سازش وجود دارد موکل را ترغیب به طرح دعوی نمایند؛ زیرا این عمل برخلاف شأن و حیثیت وکیل است که برای منافع مالی خود وظایف حرفه ای و منافع موکل را نادیده بگیرد، بلکه باید راهکارهای مناسب جهت سازش را با توجه به دانش، مهارت و تجربه خود با در نظر گرفتن هزینه دادرسی، زمان بر بودن و مشخص نبودن نتیجه دعوی خصوصاً در دعاوی که احتمال موفقیت در آن پایین است، منطقی به نظر می رسد و حصول سازش را امکان پذیرتر می نماید، نهایت سعی خود را در جهت حل و فصل دعوی از طریق مصالحه و سازش معمول دارد (انصافداران، ۱۳۹۰، ۹۰).

در واقع رعایت این ضابطه از تعداد دعاوی خواهد کاست. اگر ما در برخورد با موکل، پس از احراز این که دعوی او بر اساس موازین حقوقی و قضائی (که در حرفه ما معیار عدالت است)، بر حق نیست، او را از طرح و تعقیب آن منع و به مذاکره و صلح با طرف ترغیب کنیم، هم باری از دوش دادگستری برخواهیم داشت و هم در تحلیل نهائی موکل بالقوه و متعصبی برای خود به دست خواهیم آورد (کشاورز، ۱۴۰۰، ۴۱).

۴- ماده ۳۱. وکلای دادگستری باید در دعاوی حقوقی و یا در دعاوی جزایی که با گذشت شاکي، تعقیب قانونی آن موقوف می شود قبل از اقامه دعوی سعی نمایند بین طرفین دعوی سازش دهند و انجام این وظیفه را در دادخواست و یا ضمن دفاع تصریح نمایند همچنین بعد از طرح دعوی و در جریان رسیدگی نیز مساعی خود را در این زمینه معمول دارند.

۳-۶- منع انجام تبلیغ

میل آزادی تبلیغات در اکثر مشاغل حکم فرما است. ولی در وکالت به علت حفظ منزلت و شئون این حرفه تبلیغات جز در موارد خاص ممنوع گردیده است؛ زیرا وکیل نباید خدمات حقوقی خود را تا اندازه عرضه یک محصول و کالا، بی ارزش نماید. محدودیت تبلیغات در نظام های مختلف حقوقی متفاوت است. در ایران مطابق بند ۳ ماده ۸۰ آئین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری و همچنین مصوبات هیأت های مدیره کانون وکلا، وکلا از تبلیغ منع شده اند. البته تبلیغاتی مانند چاپ کارت ویزیت از این قاعده استثناء شده و شامل تبلیغات ممنوعه نمی باشد.

۴- اصول غیرمدون اخلاق حرفه ای شغل وکالت در نظام حقوقی ایران

در رابطه با رعایت اخلاق حرفه ای در شغل وکالت، علاوه بر اصول و قواعد مدون که در فوق به آن‌ها اشاره گردید، قواعد و اصول غیرمدونی نیز در این زمینه وجود دارد که در این نوشتار به بررسی مهم ترین این اصول خواهیم پرداخت.

۴-۱- شجاعت

در اکثر مشاغل و حرفه های گوناگون انجام وظیفه مستلزم جسارت و شجاعت و شهامت خاص است. حرفه وکالت نیز از این قاعده مستثنی نیست و بعضاً وکیل مجبور می شود تا در مقابل تصمیم یکی از مقامات به اعتراض برخیزد یا در مقابل افکار عمومی ایستادگی کند و مخالفت نماید یا با افکار و عقاید و احساسات اطرافیان و محیط خود به طور مصمم مخالفت ورزد. در این قبیل موارد وکیل مدافع باید آن قدر شهامت اخلاقی داشته باشد، که از هیچ چیز نهراسد و وظیفه خود را هر چند مخاطره آمیز باشد، بدون تشویش، تردید و تزلزل انجام دهد و افتخار استقلال فکری و آزادی دفاع را که از خصوصیات وکالت دادگستری است برای خود کسب نماید. پس شجاعت خصیصه لازم برای وکیل دادگستری است. وکیل دادگستری، آن گاه که لازم بداند، برخلاف آب شنا می کند، دفاع از مخالفین حکومت ها را برعهده می گیرد. از کسانی دفاع می کند که بخت از ایشان برگشته و مغضوب دولت ها و دولتمردان واقع شده اند. بی جهت نیست که بسیاری از وکلای مدافع، آزادی، آبرو، مال و حتی جان خود را بر سر سودای تضمین حق دفاع مردم در جوامع مختلف گذاشته اند (محمودی، ۱۳۹۰، ۱۰۱).

به نظر می رسد وکلا در این راه پیرو این سخن امیرالمؤمنین علی (ع) می باشند که دستورالعمل و چراغ راهنمایی برای تمام وکلا است «پسرم خود را میزان بین خود و دیگران قرار بده، بنابراین آنچه

برای خود دوست داری برای دیگران هم دوست بدار و هر چه برای خود نمی خواهی برای دیگران هم مخواه، به کسی ستم مکن چنان که دوست داری به تو ستم نشود و نیکی کن چنان که علاقه داری به تو نیکی شود، آنچه را از غیر خود زشت می دانی از خود نیز زشت بدان، از مردم برای خود آن را راضی باش که از خود برای آنان راضی هستی، هر آنچه را نمی دانی مگو اگر چه دانسته هایت اندک است و آنچه را دوست نداری درباره تو بگویند تو هم درباره دیگران مگوی.» (نهج البلاغه، نامه ۳۱)^۵. اگر وکیلی فاقد این خصیصه مهم باشد، از انجام سایر وظایف قانونی و تعهدات قراردادی خود نیز ناتوان است؛ زیرا شجاعت لازمه وکالت دادگستری است و وکیلی که فاقد این خصیصه باشد در هر مورد که موقعیت خود را در خطر ببیند از دفاع از موکل صرفنظر نموده و باعث تضییع حقوق موکل می گردد.

وکیل باید با رعایت احترام و نزاکت به مقامات قضائی و دادگاه در موردی که متوجه شود جریان دادرسی از روال عادی و طبیعی خود خارج شده با شجاعت و قاطعیت کامل به دفاع از موکل و اعتراض به روند دادرسی بپردازد. بنابراین، وکیل باید مظهر و نمونه شهامت و شجاعت باشد. او نباید دفاع از موضوعی را که ممکن است خطراتی برای وی به وجود می آورد نپذیرد. در تمام شرایط باید وظیفه خود را بدون واهمه و سستی انجام دهد. گاهی اوقات یک وکیل ناچار می شود در حرفه خود از یک دستگاه دولتی یا نظامی شکایت کند که در این مواقع باید شجاعت لازم را به کار برد، همچنین گاهی باید در مقابل اجتماعی که بر علیه موکل او تشکیل شده است مقاومت کند و اراده خود را در رسیدگی به پرونده و گرفتن حق موکل خود از دست ندهد.

۴-۲- حفظ حریم دیگران

احترام به شئون مردم و حفظ حریم و شخصیت دیگران یکی دیگر از ویژگی های انسان پایبند به اخلاق حسنه و از آداب معاشرت است. به بیان دیگر، انسان نباید در حریم اختصاصی دیگران بدون رضایت و اجازه آنان وارد شود. ضمناً باید دانست که در این جا تنها مسئله حقوقی و فقهی مطرح نیست، بلکه یک مسئله اخلاقی، انسانی و اجتماعی مطرح است و در ارتباط با حیثیت، آبرو و آزادی اشخاص است که باید مصون از تعرض باقی بماند و باید دانست عدم رعایت این دستور اخلاقی گناهِش به مراتب سنگین تر از عدم رعایت آن حکم فقهی و حقوقی است (مهملوی کنی، ۱۳۹۸، ۲۰۸).

۴-۳- گشاده روئی و خوش اخلاقی با مردم

۵- یا بَنِيَّ، اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ غَيْرِكَ، فَاجِبٌ لِعَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، وَ اَكْرَهُ لَكَ مَا تَكْرَهُ لَهَا، وَ لَا تَطْلُمْ كَمَا لَا تُحِبُّ أَنْ تُطْلَمَ، وَ أَحْسِنْ كَمَا تُحِبُّ أَنْ يُحْسَنَ إِلَيْكَ، وَ اسْتَفِجْ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَسْتَفِجُ مِنْ غَيْرِكَ، وَ ارْضَ مِنَ النَّاسِ بِمَا تَرْضَاهُ لَهُمْ مِنْ نَفْسِكَ، وَ لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ وَ إِنْ قُلْتَ مَا تَعْلَمُ، وَ لَا تَقُلْ مَا لَا تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ.

در مبحث خوش اخلاقی خوب است به گفته امیرالمؤمنین علی (ع) اشاره نماییم، توصیه ای که نه تنها برای و کلا بلکه برای تمام انسان ها الگوی عمل است، ایشان در دستورات اخلاقی شان می فرمایند: «با مردم فروتن و نرم خو و گشاده رو باش، همه را به یک چشم و نظر ببین، تا بزرگان بر تو طمع حیف و میل نیندند و ضعیفان از عدالت ات مأیوس نشوند. زیرا ای بندگان حق، خداوند بزرگ از کوچک و بزرگ اعمال تان و ظاهر و نهان تان بازپرسی می کند، پس اگر عذاب تان کند به عذاب مستحق ترید و اگر عفو کند او کریم تر است.» (نهج البلاغه، نامه ۲۷).^۶ بدین ترتیب، سخن گفتن و کیل باید در خور شأن او باشد، یک و کیل دادگستری هرگز نباید در سخنانش از الفاظ عامیانه استفاده کند یا مثل عوام سخن بگوید.

۴-۴- رفتار با انصاف و ادب نسبت به طرف دعوی و وکیل وی

وکیل باید کلیه و کلائی را که در جریان دادرسی حضور دارند را به عنوان همکاران حرفه ای خود شناخته و با احترام، انصاف و ادب نسبت به آنها و موکلین ایشان عمل نماید. در میان تمام آداب اجتماعی و سنت های اجتماعی، آداب معاشرت و حسن برخورد با عامه مردم در اخلاق اسلامی جایگاه ویژه ای دارد، در این میان احترام به شخصیت و کرامت انسانی از ارزش والائی برخوردار است. خداوند متعال در آیه شریفه ۷۰ سوره مبارکه اسراء^۷ می فرماید: «و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم و آنان را در خشکی و دریا [بر مرکب ها] برنشانیدیم و از چیزهای پاکیزه به ایشان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از آفریده های خود برتری آشکار دادیم.» پس چه خوب است که وکلا نیز در برخورد با همکاران و طرفین دعوی خلق نیکو داشته باشند، که در غیر این صورت پرخاشگری و کلائی طرفین دعوی نسبت به هم که در برخی موارد با هتاک و ایراد نسبت های ناروا نیز توأم می گردد، تعصب و کیل نسبت به موکل خود که مانع از درک صحیح او از واقعیت دعوی می شود، موضع گیری خصمانه و کیل در مقابل طرف دعوی موکل و برخوردهای لفظی شدید با آنها که در بسیاری موارد تشخیص وکیل از طرف اصلی دعوی را دشوار می سازد و همین امر امکان حل مسالمت آمیز دعوی را از طریق مذاکره منتفی می نماید و از آفت های وکالت در جامعه کنونی ماست (قهرمانی، ۱۳۸۴، ۲۶۱).

۶- إلى مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حِينَ قَلَدَهُ مِصْرَ فَأَخْفِصَ لَهُمْ جَنَاحَكَ، وَ أَلِنَ لَهُمْ جَانِبَكَ، وَ اسْبَطْ لَهُمْ وَجْهَكَ، وَ آسِ بَيْنَهُمْ فِي اللَّحْظَةِ وَ النَّظَرَةِ، حَتَّى لَا يَطْمَعَ الْعُظْمَاءُ فِي حَيْبِكَ لَهُمْ، وَ لَا يَتَأَسَّ الضُّعَفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ عَلَيْهِمْ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُسْأَلُكُمْ مَعْتَرَةً عِبَادِهِ عَنِ الصَّغِيرَةِ مِنْ أَعْمَالِكُمْ وَ الْكَبِيرَةِ، وَ الظَّاهِرَةِ وَ الْمَسْتُورَةِ، فَإِنْ يُعَدَّبْ فَانْتُمْ أَظْلَمُ، وَإِنْ يُعْفَ فَهِيَ أَكْرَمُ.

۷- وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَبْرِ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا.

در واقع منافع عمومی ایجاب می کند، مورد وکالت تفویض شده به وکیل، با شایستگی و مصلحت شناسی و مراوده منصفانه و توأم با احترام هر یک از وکلای انجام شود که اساساً با در نظر داشتن این هدف، مداخله می کنند. هرگونه احساس ناخوشایندی که بین موکلین موجود است یا موجود می شود، به ویژه در اثنای دادرسی، نباید در رفتار و سلوک وکلا نسبت به یکدیگر یا نسبت به طرف های پرونده، تأثیر داشته باشد. وجود کینه شخصی بین وکلای یک پرونده، ممکن است موجب شود قضاوت آنان تحت تأثیر عوامل عاطفی قرار گیرد و حل و فصل صحیح موضوع به تعویق افتد در واقع ملاحظات شخصی یا راهکارهای شخصی توهین آمیز، با امر صحیح دادگستری، تعارض دارند (طیبی و همکاران، ۱۳۹۹، ۶۲).

۴-۵- استقلال

استقلال یک وکیل از جمله عوامل مهم در کار حرفه ای یک وکیل می باشد. یکی از عواملی که می تواند در استقلال وکلا بسیار مؤثر واقع گردد، استطاعت و تمکین مالی وکیل است؛ زیرا در صورتی که وکیل از نظر اقتصادی و معیشتی در مضیقه قرار گیرد احتمال صدمه به استقلال وکیل افزایش می یابد. البته در هر شرایط مالی و مادی وکیل موظف است استقلال خود را حفظ کند، ولی نمی توان تأثیرات منفی عوامل فوق را نادیده گرفت (انصافداران، ۱۳۹۰، ۱۲۷).

به عقیده نگارندگان، اگر وکیل در دفاع از موکل مستقل نباشد و تحت تأثیر عوامل بیرونی باشد این احتمال وجود دارد که دفاع وی منجر به احقاق حق و اجرای عدالت نباشد؛ زیرا عوامل بیرونی حاکم بر وکیل معلوم نیست دارای چه منافع و انگیزه هائی بوده و تا چه اندازه تسلیم قانون و حق باشند. شایان ذکر است که یک وکیل در شرایطی می تواند با اطمینان خاطر از موکل خود دفاع کند که، نگران امنیت شغلی، اجتماعی و مالی خود نباشد. همچنین یک وکیل هنگامی استقلال دارد که بتواند بدون نگرانی از نتایج دفاع قانونی خود، عدم تأثیر نحوه دفاع در حفظ و تداوم وکالت به عنوان یک شغل وکالت کند، اگر کسی به وکیل در خصوص نحوه دفاع او فشار مالی و روانی وارد نکند، این وکیل استقلال دارد.

۴-۶- عدم تحریک موکل علیه همکار

یکی از زشت ترین و غیرقابل توجیه ترین کارهائی که در روابط حرفه ای ممکن است از وکیل دادگستری سر بزند تحریک موکل خود علیه وکیل طرف مقابل است. متأسفانه، مواردی از این گونه رفتارها به کانون وکلا گزارش شده است. این اقدام، صرفنظر از این که در حیطه روابط انسانی صرف و فارغ از جنبه های حرفه ای نیز قابل سرزنش و توجیه ناپذیر است، در محدوده حرفه وکالت توالی فاسد

فراوان می‌تواند داشته باشد. اولاً، چون نوعاً محل این برخوردها دادگاه‌ها و دادسراها است، حرمت وکیل و وکالت نزد قضات مخدوش می‌شود و وکیلی که محرک چنین حرکتی بوده نیز از این هتک حرمت برکنار نخواهد ماند. ثانیاً، این که عوام احساس کنند به وکیل دادگستری هم می‌توان تعرض و توهین کرد، به ضرر همه وکلا از جمله کسی که محرک چنین حرکتی بوده است. حق این است که وکلا در عین نهایت جدیت و سختگیری در دفاع از حقوق موکل آن‌جا که مسئله روابط شخصی با همکاران مطرح می‌شود، حداکثر احترام را برای همکاران خویش قائل شوند و حتی در این مورد، علی‌الخصوص در دادگاه‌ها و مراجع قضائی و انظار مردم راه اغراق و غلو را بیمایند (کشاورز، ۱۴۰۰، ۳۷).

نتیجه

پیشرفت سریع و روزافزون اقتصادی، صنعتی و تحول اجتماعی جوامع بشری که موجب پیچیده شدن نظام حقوقی حاکم بر روابط اشخاص حقیقی و حقوقی شده است، ضرورت حضور وکیل در جامعه را آشکار می‌سازد. وکلای دادگستری از عناصر اصلی تحقق و اجرای عدالت در جامعه هستند و در این رهگذر مخاطرات زیادی را پذیرفته‌اند و به تبع این خصلت آرمان‌خواهی تعهدات اخلاقی سنگینی را برعهده دارند. تعهدات اخلاقی یک نظام کنترل رفتار وکلا می‌باشد که اجازه استفاده نامشروع از این حرفه را به هیچ‌وکیلی نمی‌دهد.

موضوع اخلاق حرفه‌ای، بررسی مجموعه صفات و شیوه‌های رفتاری است که صاحبان حرفه‌های گوناگون باید رعایت نموده و مجموعه صفات و اعمال نكوهیده‌ای که لازم است از آن اجتناب نمایند. این امر در هر حرفه با توجه به مقتضیات و ضرورت‌های آن متفاوت است، از این‌رو لازم است اخلاق حرفه‌ای را در هر حرفه به طور خاص تعریف و تبیین نمود. امروزه اخلاق حرفه‌ای به مثابه یک حق برای موکل نمودار می‌گردد که باید در ارتباطش با وکیل از این حق برخوردار باشد و وکیل ملزم به رعایت آن است. رفتار هر وکیل دقیقاً زیر نظر افراد جامعه است. لذا آن‌ها باید در گفتار، رفتار و کردار خود چنان باشند که شأن و منزلت این حرفه را به خوبی پاس دارند. به نظر می‌رسد که ریشه بعضی از رفتارهای غیراخلاقی وکیل را می‌توان در ناآگاهی آنان نسبت به ماهیت غیراخلاقی افعال صادره از ایشان جستجو نمود.

با توجه به مطالب عنوان شده در این پژوهش، این نتایج حاصل می‌گردد: اخلاق حرفه‌ای فرآیند تفکر عقلانی است که هدف آن تعیین ارزش‌های یک حرفه می‌باشد. اصول اخلاق حرفه‌ای دارای ارزش‌های والائی است که رعایت آن‌ها در جامعه و در حیطه حرفه‌های گوناگون بسیار مؤثر است و

این مستلزم شناخت اولیه و بنیادین از اصول مذکور است. به طور کلی در نظام حقوقی ایران دو دسته اصول اخلاق حرفه ای و کالت وجود دارد. دسته اول اصول مدون اخلاق حرفه ای و کالت می باشد، که در قانون به صراحت بیان شده و برای عدم رعایت آن‌ها ضمانت اجراهای مدنی، انتظامی و کیفری در نظر گرفته شده است، که از جمله این اصول می توان به اصل رعایت مصلحت موکل، رازداری، تعهد و کیل به تقدیم حساب دوران و کالت و استرداد اموال و اسناد موکل، رعایت شئون و کالت، صداقت و درستکاری اشاره نمود و دسته دوم اصول غیرمدون یا عرفی است که ضمانت اجرای قانونی ندارند و کلاً به حکم وجدان آن‌ها را رعایت می نمایند. مانند شجاعت در حرفه و کالت، حفظ حریم دیگران، گشاده روئی و خوش رویی با مردم، استقلال و عدم تحریک موکل علیه همکار.

پیشنهادها

در زمینه گسترش اخلاق حرفه ای در وکالت، مسلماً تدوین آئین نامه مشخص اصول اخلاق حرفه ای و کلاً می تواند راهگشا باشد. آئین نامه رفتار حرفه ای باید در صدد ایجاد یک نظام واحد برای کنترل رفتار و کلاً که به نوبه خود امری کارا و منطقی می باشد، برآید. به نظر نگارندگان یکی از فواید تدوین یک مجموعه رفتار حرفه ای در بطن گروه حرفه ای این است که افراد را از جستجوی تجربه های گذشتگان در عرصه های رفتاری بی نیاز می نماید. به عنوان مثال جوانان شاغل در یک حرفه به تجربیات سالیان متمادی آن حرفه دسترسی پیدا خواهند نمود، این آئین نامه یا منشور، کلیات قسم نامه، مراسم تحلیف را به شکلی جزئی تر، مدون تر و کاربردی تر در اختیار و کلاً قرار خواهد داد تا خط راهنمای ایشان در پیشبرد اهداف شغلی شان باشد.

یک آئین رفتار حرفه ای می تواند فوایدی از این دست را داشته باشد، که به چند مورد از آن‌ها اشاره می گردد: تعریفی از رفتار قابل قبول و چهارچوب مسئولیت های حرفه ای و کیل را ارائه می نماید. استانداردهای حرفه و کالت را ارتقاء می بخشد. الگویی مناسب برای ارزیابی عملکرد و کیل دادگستری ارائه می دهد. به معرفی هویت و شخصیت حرفه ای و کیل کمک می کند.

در این مجال و به شکل پیشنهادی، نمونه ای از اصولی را که لازم است به صورت یک آئین نامه مشخص برای آگاهی و کلاً و مردم ارائه شود بیان می گردد، در واقع رعایت نکات زیر برای اجرای کامل اخلاق حرفه ای در حرفه و کالت لازم و ضروری به نظر می رسد:

وکیل باید در حرفه خود نهایت صداقت و درستی را در ارتباط با موکل و دستگاه قضائی داشته باشد. وکیل باید تمام سعی و کوشش خود را در راه احقاق حق و حفظ منافع موکل در جریان دعوی به کار برد. وکیل باید به هنگام دفاع از موکل با او در خصوص اهداف و کالت خود و روشی که این اهداف

تأمین می‌گردد مشورت نماید. وکیل باید در تنظیم اسناد و قراردادهای حقوقی تمام اصول و موازین حقوقی را رعایت نماید. وکیل باید اسرار موکل و اشخاص ثالثی را که در جریان دادرسی از آن آگاه می‌شود را حفظ نماید و جز در مواردی که از نظر قانونی مجاز است آن را فاش ننماید. وکیل نباید وجهی را زائد بر حق الوکاله که با موکل توافق کرده است از او مطالبه نماید. وکیل باید در جلسات دادگاه در دفاعیات شفاهی و کتبی نهایت ادب را نسبت به طرفین دعوی و دستگاه قضائی و همکار وکیل خود رعایت نماید. وکیل نباید در غیر از محلی که در آنجا پروانه وکالت دریافت نموده است فعالیت نماید. وکیل باید موکل را از وضعیت پرونده مطروحه در دادگاه که موکل در آن ذینفع است مطلع نماید، همچنین او باید مسئولیت شخصی اجرای دستورات موکل را بر عهده گیرد. وکیل نباید وکالت پرونده‌ای را که می‌داند یا باید بداند که صلاحیت وکالت آن را ندارد، بر عهده گیرد. وکیل نباید اجازه دهد استقلال، شرافت و آزادی مطلق وی تحت فشارهای خارجی مورد مصالحه قرار گیرد. فراهم نمودن بسترهای لازم برای تحقق بایسته‌های اخلاق حرفه‌ای از سوی مسئولین در کشورمان، عامل مؤثری در جهت بهبود سطح اخلاق حرفه‌ای در وکالت است، تا در این راه هیچ حقی از موکل در ارتباطش با وکیل ضایع نگردد. مقنن باید با تعیین و تدوین قوانین و آئین‌نامه‌ها در زمینه وظایف حرفه‌ای وکیل سعی نماید تا آن را به صورت تکالیف قانونی درآورده تا دارای ضمانت اجرای قانونی گردند، اما در مورد بعضی از وظایف اخلاقی که به دلایل مختلف از جمله در دست نبودن تعریف مشخصی از آن‌ها یا مشخص نبودن دامنه این وظایف و متغیر بودن این وظایف در شرایط متفاوت، توصیه‌ای به قانونی کردن این وظایف اخلاقی نمی‌گردد، نیز باید شرح وظایف حرفه‌ای اخلاقی در اختیار وکلا قرار گیرد تا با توجه به این شرح وظایف، وکلا در این مهم بیش از پیش اهتمام ورزند.

منابع

- قرآن کریم

- نهج البلاغه

فارسی

- انصافداران، محمدرضا، ۱۳۹۰، **بررسی تطبیقی وظایف حرفه‌ای وکیل دادگستری**، چاپ دوم، تهران، انتشارات جاودانه جنگل.

- خلیلی عراقی، مریم، ۱۳۸۲، **نوشته‌هایی از اصول اخلاق حرفه‌ای، مجله تدبیر**، شماره ۱۳۸.

- دیلمی، احمد و آذربایجانی، مسعود، ۱۳۹۶، **اخلاق اسلامی**، چاپ هشتادوششم، قم، دفتر نشر معارف.

- طیبی، سبحان و کریمی، روح الله، ۱۳۹۸، **جستارهای راهبردی در مسیر حرکت به سمت بایسته های حرفه ای علم حقوق**، مجموعه مقالات چهارمین همایش بین المللی فقه و حقوق، وکالت و علوم اجتماعی.

- طیبی، سبحان؛ کریمی، روح الله؛ قدیری یگانه، شبنم، ۱۳۹۸، **فنون سخنوری و دفاع در محاکم قضائی**، چاپ اول، تهران، انتشارات چراغ دانش.

- عمید، حسن، ۱۳۹۰، **فرهنگ عمید**، جلد اول و جلد دوم، چاپ سی و هشتم، تهران، مؤسسه انتشاراتی امیرکبیر.

- قهرمانی، نصراله، ۱۳۸۴، **مسئولیت مدنی و کیل دادگستری**، چاپ دوم، تهران، نشر نسل نیکان.

- کاتبی، حسینقلی، ۱۳۵۷، **وکالت (مجموعه مقالات)**، چاپ دوم، تهران، انتشارات آبان.

- کشاورز، بهمن، ۱۴۰۰، **وکیل دادگستری و اخلاق حرفه ای**، چاپ هفتم، تهران، نشر کشاورز.

- معین، محمد، ۱۳۹۰، **فرهنگ فارسی معین**، جلد اول، چاپ سی و هشتم، تهران، انتشارات بهزاد.

- مهدوی کنی، محمدرضا، ۱۳۹۸، **اخلاق عملی**، چاپ نهم، قم، انتشارات مسجد مقدس جمکران.

- غضنفری، علی اکبر، ۱۳۹۰، **درآمدی بر اخلاق حرفه ای وکالت**، **مجله کانون وکلا**، شماره ۲۱۲.

- محمودی، اشرف، ۱۳۹۰، **اخلاق حرفه ای در وکالت**، **مجله کانون وکلا**، شماره ۲۱۲.

عربی

- طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۳۸۹، **نهایه الحکمه**، جلد اول، چاپ پنجم، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).

لاتین

-Airaksinen, Timo, The philosophy of professional Ethics, EOLSS, Unesco, 2003.

قوانین

- قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵

- قانون اصلاح پاره ای از قوانین دادگستری ایران مصوب ۱۳۵۶

Legal Civilization

Biannual No.9/Fall 2021 & Winter 2022

ISSN:2783-1841
ISSN:2783-1922

- Review of Legal Solutions for Mining and Trading of Digital Currencies: Legal Gaps and Solutions*SHima Naderi, Majid Motallebi
- Analysis the Jurisprudential Principles of Torture and Delay at Implementation Preemption *Morteza Rahimi
- Achievements and Challenges of Multiplicity and Recidivism in the Law on Reducing the Punishment of Imprisonment Imposed in 2020 with a Practical Approach*Abolfath KHaleghi, Zahra Mirzaei
- Review of Technology Transfer Contract in Iranian Subject Law*Afshin Mojahed
- Explain the Principle of Information in the Light of the Previous Consent Procedure of the Rotterdam 2003 Convention*Mohammad Mobini Far, Marzieyh Fathi Bornaji
- The Position of Dispute Resolution Commissions in Lawsuits between the Islamic Revolutionary Guard Corps and Tehran Municipality*Mohammadreza Yazdi, Mojtaba Salek Razi
- the effects and conditions of retrial in Iranian and French lawani, Mohammad Reza Burbur
- Effects of Divorce on the Law of Iran, France and the United Kingdom *Maisam Sobhani
- Analysis of Child Rights in Iran: Review of the National Body Convention of Rights of Child Based on the Universal Convention of the Rights of the Child *Maryam SHA'ban
- The Relationship between Insult and Freedom of Expression in the Light of the Islamic Penal Code and the Press Law*Amirhossein GHazaei Alamdari
- Principles and Rules Governing Professional Ethics in the Legal Profession *Rostam Ali Akbari, Yasser SHakeri
- Religious Pluralism in the Islamic Penal Code*Mohsen Hamidipour
- Effects and Conditions of Absentee Proceedings in Iranian and French Law Sayyed Jafar Hashemi Bajegani, Mostafa Afzali Goroh
- Criminal Responsibility of Governments for Environmental Crime in the Light of Regional and International Cooperations*Sajad Tayebi
- Analysis of the performance of the International Court of Justice in the case of violation of the 1955 Amity Agreement between the Islamic Republic of Iran and the United States of America*Mohammad Setayesh Pur, Eisa Poodat
- Conceptual and Philosophical Challenges of Terrorism in Confrontation of Human Rights Nourooz Kargari
- Economic Analysis of the Externality of Property use by Comparative Study of Iranian Law Yadullah Dadgar, Akram Ehsani
- Functions and Challenges of Mediation in Iran (Looking at Some European Countries and International Documents)*Sayyed Abbas Mousavi
- Privacy in the Legal System of Iran and Islam*Ali Akbari, Mahdi Falahian
- Prisoners' Rights from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law with a look at International Documents*Gholamreza Izadpanah, Vajehe Izadpanah
- Analysis of the Assassination of Iranian Nuclear Scientists from the Perspective of Domestic and International Law*Mohammad Khalil Salehi, Mohammad Salmani Farahmand
- Effects of Life Insurance Contract from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law Sayyed Sajad Khalooei Tafti
- Protecting Agency Judges in an Age of Politicization: Evaluating Judicial Independence and Decisional Confidence in Administrative Adjudications*Reza Tajarlou, Mohammad Javad Shafaghi, Fatemeh Mafi
- the Rights of Victims and Offenders in the French Criminal Procedure Criticisms and Challenges Sadegh Fetili, Ebrahim Moghdam
- Review and Analysis of the Obligation to Observe Caution in Common Law Rezahosain Gandomkar, Farzad Karami kolmoti
- A Comparative Study of Crime Cost Assessment in Criminal Law and Shiite Jurisprudence Esmaeil Kashkoulain, Mahdi Naghavi
- An Introduction to the Theory of Legal Personality in Imami Jurisprudence*Sayyed Alireza Amin
- Examining the Pillars of Civil Liability of Municipalities in Judicial Procedure Sayyed Vahid Mirmezami, Faezeh Bahador
- Compensation for Innocent Convicts in the Law of Iran and America Ahmadreza Kenarkoohi, Salameh Abolhasani
- Research on the Importance of Offer in Iranian Civil Law and the UNIDROIT Principles Morteza Javan Sarand